

Consell de Ciutat

Entre la Ciutadania i el Govern

**Dictamen sobre Desigualtats i
Vulnerabilitats: Emergència Alimentària**
Aprovat en plenari el dia 8 de juliol de 2021

Índex

1. Introducció	2
2. Síntesis de les ponències	4
3. Reflexions i recomanacions.....	21
4. Annex. Composició del Grup de Treball	24

1. Introducció

El grup que ha elaborat aquest dictamen, va néixer amb el nom Acció Comunitària, l'emergència alimentària i desigualtats i vulnerabilitats, amb l'objectiu d'aportar la visió del Consell de Ciutat en relació amb l'Emergència Alimentària a la ciutat. Aquest primer objectiu es complementa amb un altre: Traslladar les reflexions i/o recomanacions a la Capitalitat de l'Alimentació Sostenible aportant idees en relació amb la situació d'emergència alimentària que ha empitjorat a causa de la crisi derivada de la pandèmia.

En el transcurs de les primeres reunions, es va acordar que els objectius del grup anirien dirigits a treballar, des d'una visió àmplia i global, les causes de les desigualtats econòmiques i socials a la ciutat de Barcelona relacionades amb l'emergència alimentària, posant el focus en aquelles que siguin competència municipal de la ciutat de Barcelona. Com a punt de partida, es considera que la pobresa que és un fenomen global, multicausal i difícilment abordable en tota la seva magnitud des d'aquest grup de treball. Tanmateix, podem fer visible les necessitats dels col·lectius més vulnerables de la ciutat. El rol del Consell de Ciutat es situa en l'anàlisi de la realitat, la deliberació i l'aportació de recomanacions que puguin ajudar a millorar la realitat de la ciutadania de Barcelona.

La intenció del Consell de Ciutat és mantenir de manera estable aquest grup, donant d'alguna manera continuïtat al grup de Desigualtats i Vulnerabilitats que ja havia existit anteriorment. Per evitar la dispersió, es proposa posar l'èmfasi en un tema concret en cada moment. En referència a aquest dictamen, s'ha centrat en l'Emergència Alimentària. Més endavant, el grup valorarà tractar altres temes relacionats amb les desigualtats.

A tal efecte, s'ha convocat al grup de treball en 5 sessions durant l'any 2020 i 2021, una de les quals ha estat la sessió de retorn del Dictamen del grup de treball de desigualtats i vulnerabilitats de 2019 del Consell de Ciutat. En elles s'ha convidat a aquelles persones expertes que es van considerar més adequades per a aportar informació rellevant sobre la temàtica. Les reunions es van celebrar en les següents dates:

- 21 d'octubre de 2020
- 12 de novembre de 2020
- 21 de gener de 2021 (retorn del Dictamen del grup de treball Desigualtats i Vulnerabilitats de 2019)
- 27 d'abril de 2021
- 5 de maig de 2021

Finalment, aquest dictamen s'ha elaborat a partir de:

Què està fent l'Ajuntament en matèria de Desigualtats i Vulnerabilitats: Emergència Alimentària

Amb aquest objectiu, en la primera reunió del grup el dia 21 d'octubre de 2020 es van convidar a dos representants de l'Ajuntament per a conèixer de primera mà què s'havia fet fins al moment i que s'estava fent en matèria d'acció comunitària, emergència alimentària i desigualtats i vulnerabilitats en l'àmbit municipal. Es van convidar a la Montserrat Calvo i al Sergi Martí, de l'Ajuntament de Barcelona.

Què va dir el Consell de Ciutat el 2013 en un debat similar “Dictamen Teixit associatiu i abordatge de la crisi; Acció comunitària i alimentació”.

En la primera reunió del grup de treball, una persona va recordar l'esmentat dictamen i la necessitat de saber què es va dir en aquell moment per recuperar recomanacions que podien ser vigents. El document es va distribuir a tots i totes les membres del grup per a la seva lectura i posterior debat.

Quines actuacions ha impulsat l'Ajuntament, fent retorn del Dictamen del grup de treball de desigualtats i vulnerabilitats de 2019 del Consell de Ciutat.

Aquest dictamen es va identificar com a un possible punt de partida d'aquest grup de treball, i per això es va impulsar el seu retorn per part de l'Ajuntament, que estava pendent. A la tercera reunió del grup de treball del dia 21 de gener de 2021 es va convidar a la Sònia

Fuertes, i al Lluís Torrens que van presentar quines actuacions del Dictamen s'havien desenvolupat. L'acta d'aquest retorn es pot trobar al web del Consell.

A més, en aquesta sessió es va convidar als i les membres del grup que van participar en l'elaboració de l'esmentat dictamen, així com a tots i totes les membres de la Comissió Permanent.

🍄 **Presentació i principals resultats de l'estudi: "La seguretat alimentària a Barcelona des d'un enfocament global i no reduccionista de les necessitats"**

El dia 27 d'abril de 2021 es va convidar a les investigadores Marta Llobet i Eugènia Piola. Ambdues formen part de l'equip de recerca sobre alimentació en contextos vulnerables de la Universitat de Barcelona. Van presentar l'estudi en el qual estan treballant que analitza l'emergència alimentària causada per l'anterior crisi i que s'ha vist agreujada per la Covid.

🍄 **Presentació de la Capitalitat Mundial de l'Alimentació Sostenible Barcelona 2021 i del Programa Alimenta**

Per a tancar la temàtica de l'emergència alimentària, i retrobant un dels objectius inicials del grup, es va convidar a l'Àlvaro Porro per presentar el projecte de la Capitalitat de l'Alimentació Sostenible a Barcelona 2021, i a la Sònia Fuertes, que junt amb el Josep Antoni Arroyo ens van presentar el programa Alimenta. La reunió es va celebrar el 5 de maig de 2021.

En el present document es recull un resum de les diferents ponències així com les conclusions i recomanacions del Consell de Ciutat davant la situació d'emergència alimentària en què es troba la ciutat de Barcelona.

2. Síntesis de les ponències

Consell Municipal de Benestar

Sergi Martí, Cap del Departament de Participació Social Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona

El Consell Municipal de Benestar és un òrgan de participació en l'àmbit del benestar social i la qualitat de vida, des del qual cada any s'elabora un document propositiu que s'eleva al govern municipal amb la intenció d'incidir en les polítiques socials. El Consell disposa de set grups de treball, i un d'ells és el d'Acció Comunitària. Des d'aquest grup s'està treballant

en un document, que ens farà arribar, que és una síntesi de les aportacions que aquest grup ha fet al Pacte per Barcelona.

Destaca la diferència entre el Consell i l'Acord, que és el caràcter reflexiu i propositiu del consell. En canvi, l'acord organitza i passa a l'acció.

Sobre l'Acord Ciutadà per a una Barcelona Inclusiva, ens explica que és un espai de govern i participació amb igualtat entre entitats i ajuntament amb una estratègia de reducció i inclusió de desigualtats. Dins dels objectius del Pla d'Actuació de l'Acord ciutadà, trobem el de generar vincles i cultura de col·laboració social i comunitària, que s'articula a través Xarxa per una ciutadania activa i compromesa. Respecte a emergència alimentària, també es disposa d'una xarxa per a una alimentació adequada que treballa per reduir l'emergència alimentària, a través de la qual s'ha pogut crear el programa Alimenta.

A tall de síntesi, podem veure com tant les desigualtats, l'acció comunitària i l'emergència alimentària són temes que ja s'estan treballant, tant des del Consell de Benestar Social com des de l'Acord Ciutadà.

Acció Comunitària

Montserrat Calvo, Centres de Proximitat del Servei d'Acció Comunitària de l'Ajuntament de Barcelona

Acció comunitària existia com a departament des de l'anterior mandat, però en aquest ha adquirit una voluntat més global. Es basa en l'enfortiment associatiu treballant amb entitats i associacions.

Al juny es posa en marxa un pla de xoc d'intervenció municipal per l'emergència i es dissenya un projecte de Casals comunitaris. L'objectiu d'aquest pla de xoc és el

reconeixement de les diferents xarxes que s'han creat als barris durant el confinament per ajudar a les persones i famílies que més estan patint les conseqüències d'aquesta crisi sanitària i donar suport a aquestes perquè puguin seguir treballant. Aquest pla s'estén des del juliol 2020 fins al 31 de desembre 2020 (finals de febrer en alguns casos).

Aquest projecte parteix dels equipaments de proximitat existents, mínim 1 per districte (actualment hi ha 20 funcionant i 5 que es posaran en marxa).

Amb la col·laboració d'Acció Comunitària i els serveis socials territorials de cada districte es dona suport i reconeixement a les xarxes ja existents, organitzant uns espais de confluència i governança conjunta. Hi ha un pressupost adjudicat a cada casal comunitari q depèn de cada casal i infraestructura existent.

Des de Drets socials s'han fet altres intervencions a més d'aquest projecte, com el programa Concilia, de suport a entitats i persones per a la tramitació d'ajuts Covid i suport emocional.

Retorn del Dictamen del grup de treball del Consell de Ciutat Desigualtats i Vulnerabilitats de 2019 per part de l'àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona

Sònia Fuertes Comissionada d'Acció Social, Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI

Director Innovació Social, Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI

La Comissionada d'Acció Social, Sònia Fuertes, es va excusar a l'inici de la reunió per no poder realitzar personalment la presentació del retorn. Finalment va ser el Lluís Torrens, Director d'Innovació Social, que la va rellevar. Tanmateix, la Comissionada va mostrar la seva disposició a assistir a properes sessions de temàtica relacionada si es considera interessant.

L'elaboració d'aquest retorn s'ha treballat en col·laboració amb l'oficina tècnica de l'Acord Ciutadà per a una Barcelona Inclusiva. Es presenten dos documents. El primer dona resposta a les demandes i recomanacions del dictamen de 2019. El segon explica la resposta que s'ha donat des de l'Institut Municipal de Serveis Socials a l'emergència social causada per la pandèmia.

El document del dictamen inclou una sèrie de preocupacions per les desigualtats que també s'han tractat des de l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva, centrant-se en com avançar contra l'increment de les desigualtats socials. Creiem que són esforços coincidents que permeten considerar l'acció social a escala de la ciutat des de l'Ajuntament junt amb aquestes 700 entitats que actuen a la ciutat en un model de cogovernança. Barcelona és un exemple de ciutat europea on l'Ajuntament articula la seva acció amb les entitats de la ciutat.

Aquestes accions han permès que l'evolució de la situació social i les desigualtats a Barcelona hagi evolucionat relativament millor que en l'àrea metropolitana, Catalunya i Espanya. La resposta de Barcelona a les desigualtats ha estat contundent, però no ha pogut resistir el context dels mercats internacionals, la feblesa de les polítiques nacionals o la capacitat d'impulsar retallades des dels organismes multilaterals en el període de deu anys que ha passat des que va esclatar la crisi financera.

Evolució de la situació social de la ciutat en relació amb el Dictamen

En la següent presentació es pot observar, amb relació a les recomanacions incloses en el dictamen, la comparació dels resultats de l'any 2016-2017 amb els obtinguts 2019 i 2020, tenint en compte que encara no tenim les dades de després de la pandèmia.

1. **Reduir les desigualtats en la distribució de la renda.** Podem dir que hi ha un cert retrocés en el conjunt d'indicadors relacionats amb la distribució de la renda i pobresa econòmica i laboral. Els principals resultats que constatem és que hi ha hagut una sèrie d'indicadors que han empitjorat, en concret els relacionats amb segregació i etiquetatge social, la distància entre la més alta i més baixa renda familiar disponible. La distància pel que fa a la riquesa neta entre els més pobres i els més rics gairebé s'ha doblat. L'únic que millora és l'índex de desigualtat de la renda tot i que no estem encara en els nivells d'abans de la crisi.
2. **Accés a l'habitatge.** Per contra, s'ha produït una certa estabilització en l'accés a l'habitatge. Els increments que hi havia hagut dels preus de l'habitatge s'han aturat i evitat l'empitjorament, però durant el confinament aquests problemes han tornat a aflorar, sobretot en aquella població que viu de manera més precària per exemple llogant habitacions. L'esforç econòmic dedicat a l'habitatge està relacionat amb dos indicadors: els preus de l'habitatge i els diners dels quals disposa la família. No hi ha hagut una bona progressió dels sous, com la gent jove que s'incorpora al mercat. Es continua incrementant el nombre

de persones sense llar, hi ha més gent atesa que fa uns anys i és un problema que continua creixent.

3. Augmentar les oportunitats d'ocupació. S'ha aconseguit certa reducció de la bretxa salarial. La taxa d'atur havia baixat, però a causa de la Covid-19 ha tornat a pujar. Per contra, hi ha indicadors que continuen donant senyals negatives, com el nombre de treballadors pobres, aturats llarga durada i la taxa de cobertura de l'atur. Aquestes dades mostren que no acaba de funcionar el sistema de reinserció i protecció. La temporalitat continua sent important i relacionat amb això, el % de població que viu en llars amb intensitat de treball baixa ha pujat.

4. Incrementar l'equitat educativa. Pel que fa a les oportunitats educatives, la tendència és més positiva. Va haver-hi un moment molt desfavorable l'any 2007-2008, on hi havia una taxa d'abandonament escolar del 42%, ara estem en un 18%. Altres indicadors també han millorat, com la població amb estudis superiors o la taxa d'èxit a 4t d'ESO.

5. Enfortir i articular els serveis i les xarxes relacionals i comunitàries. Aquí observem una tendència negativa. S'ha reduït el nombre de persones que formen part d'associacions i ha pujat el número de gent gran que viu sola. L'Ajuntament està impulsant una estratègia dirigida a la solitud no volguda, que no només afecta la gent gran sinó també a persones de mitjana edat i joves. És una de les grans preocupacions en l'àmbit municipal, i s'hi està treballant.

6. Eliminar l'estigmatització i la segregació social. Observem un cert empitjorament en civisme i convivència. Per exemple puja el nombre de persones que pensen que els immigrants treuen els recursos dels serveis públics. Però augmenta també el percentatge de persones que valoren positivament la riquesa de costums i tradicions de la ciutat.

7. Disminuir les desigualtats territorials. Si comparem els districtes i els barris entre ells veiem que en la majoria dels indicadors hi ha hagut una reducció. Els barris o districtes amb pitjor situació, han millorat més o empitjorat menys que els barris que estaven en millor situació. Podem dir que en general hi ha una millora pel que fa a les diferències territorials.

Projectes i accions desplegadas per reduir les desigualtats a Barcelona amb relació al dictamen

1. Reduir la desigualtat en la distribució de la renda i impulsar la tarificació social del conjunt de serveis de la ciutat per garantir-ne l'accés universal.

Donar un caràcter més redistributiu als impostos i les despeses municipals

Desplegament de **9 projectes**

- **2** incorporats per entitats i organitzacions socials
- **7** incorporats per Departaments i Districtes

- Tarificació social per accedir als allotjaments de llarga durada intentant que el cos del lloguer no superi un llindar determinat en funció dels ingressos.
- Revisió de les bonificacions de l'IBI per a llars nombroses i monoparentals en funció de la renda. Se les ha inclòs perquè la taxa en pobresa en aquestes llars és més elevada.
- Estudi de la tarificació social per al SAD i la teleassistència.
- Nova taxa de residus en funció del consum d'aigua.
- T-usual a 9.95 euros per a persones aturades o en recerca d'ocupació.
- Estudi sobre l'equitat dels lloguers socials, especialment els habitatges adaptats per a gent gran.

Per tercer any consecutiu, Barcelona ha estat reconeguda com la primera gran ciutat de l'Estat en despesa social per l'Associació de Directors i Gerents de Serveis Socials per atendre a les necessitats socials de la ciutat.

2. Garantir els drets socials, en especial, l'accés a l'habitatge. Coartar l'acció especulativa, obrint habitatge social i recuperant els pisos buits de la ciutat.

Incrementar el parc públic de lloguer, impedir els usos anòmals dels habitatges i fomentar noves formes d'habitatge cooperatiu. Fer front a l'exclusió residencial i relacional dels col·lectius més vulnerables dotant-los d'acompanyament en els seus itineraris d'inclusió

Desplegament de **87 projectes**

- **58** incorporats per entitats i organitzacions socials
- **25** incorporats per Departaments i Districtes

- Primera licitació de lloguer per a entitats privades. Els lloguers seran assequibles o socials, el preu d'oferta ha d'estar per sota dels preus de lloguer fixats per l'Institut Municipal de l'Habitatge.
- Actuació de la Unitat Antiassetjament de Disciplina d'Habitatges Promocions de l'IMHAB, Incasol (+11.000 persones).
- L'Ajuntament de Barcelona ha adquirit 198 habitatges, 638 des del 2015.
- L'IMHAB ha **obtingut la cessió de 18 habitatges en usdefruit**, 181 des de 2015. Al tancament del 2019 gestionava un parc de 9.646 habitatges (24.000 persones, un augment del 26.4%).
- Augment del nombre d'habitatges administrats per la **Borsa de lloguer assequible**
- Licitacions per a cohabitatge.
- Construcció dels primers allotjaments de proximitat provisional.
- Ajuts al pagament de l'habitatge (+ 53.000 persones).
- La Unitat Antidesnonaments ha atès 4.355 unitats de convivència.

3. Augmentar les oportunitats d'ocupació digna, inclusiva i de qualitat a la ciutat, de persones amb tots els nivells de qualificació i amb perspectiva de gènere.

Avançar cap a un salari mínim digne. Millorar les capacitats per a l'ocupació i la igualtat de drets d'accés de les persones en situació d'atur, amb especial atenció a la desocupació de llarga durada. Posar fi al model de mercat de treball que deteriora els drets de les persones treballadores i les condicions laborals. Promoure l'actuació socialment responsable de les empreses del territori. Avançar en una redistribució més igualitària dels treballs domèstics i de cures i el seu reconeixement.

Desplegament de **118 projectes**

- **67** incorporats per entitats i organitzacions socials
- **46** incorporats per Departaments i Districtes
- **5** incorporats per Xarxes d'Acció de l'Acord

- Línia d'ajuts a la **contractació amb subvencions** per a contractes de durada mínima de 6 mesos.
- Potenciació d'**Accions formatives** de noves feines digitals (IT Academy) copiant models que s'estan fent en altres ciutats i que tenen un grau d'ocupabilitat elevat.
- **Pla de Xoc** d'Ocupació Juvenil.
- Seguiment de la política de contractació de persones en **situació d'atur** i amb especials dificultats per part de l'administració pública per desenvolupar projectes, com el programa Làbora.
- **Celebració d'una fira** al setembre destinada a reactivar les oportunitats de treball de manera més virtual.

- Projectes per donar suport i reactivar l'**economia de proximitat**.
- Presentació de l'Estratègia de l'Economia Social i Solidària per a Barcelona 2030.

4. Incrementar l'equitat educatives i les oportunitats formatives i culturals al llarg de la vida.

Reduir l'absentisme i l'abandonament escolar igualant les taxes entre els diferents barris. Assegurar l'accés universal amb equitat a activitats de lleure, culturals, esportives i de joc. Fomentar la igualtat i la no discriminació i vetllar per les oportunitats en l'educació de la infància i l'adolescència.

Desplegament de **81 projectes**

- **42** incorporats per entitats i organitzacions socials
- **39** incorporats per Departaments i Districte

- Pla d'adolescència i joventut 2017-2021.
- Incrementar l'**equitat educativa** i les oportunitats formatives i culturals.
- Assegurar l'accés universal amb equitat a activitats de **lleure, culturals, esportives i de joc**. Moltes accions s'han fet a través del Pla de Barris.
- Fomentar la **igualtat i la no discriminació** i vetllar per les oportunitats en l'educació de la infància i l'adolescència.

5. Enfortir i articular els serveis i les xarxes relacionals i comunitàries de suport facilitadores de l'apoderament personal i col·lectiu.

Fomentant el respecte cap a la dignitat i l'autonomia de la persona, aplicant una perspectiva de proximitat i de suport al treball de cura i de vinculació entre les generacions. Impulsar l'economia de proximitat i els espais que permeten la participació activa dels veïns i veïnes dels diferents territoris que conformen la ciutat.

Desplegament de **145 projectes**

- **86** incorporats per entitats i organitzacions socials
- **56** incorporats per Departaments i Districte
- **3** incorporats per Xarxes d'Acció de l'Acord

- Estratègia desenvolupament econòmic de proximitat de Barcelona Activa.
- Impuls dels Plans de Desenvolupament Econòmic de districte (PDE).
- Punts de referència dels **drets laborals**.
- Punts d'atenció a l'activitat econòmica de districte.
- Subvencions "Impulsem el que fas".
- Suport als **serveis de proximitat**: Comerç a punt, "Li toca al barri".

- Creació de Recursos i projectes singulars als districtes, com la Nau Vila Besòs o la Clota Cotreball.

6. Eliminar l'estigmatització i la segregació social. Perpetuar la renda garantida per infants i famílies amb risc d'exclusió social.

Abolir la violència i les actituds discriminatòries en totes les seves manifestacions. Combatre la pobresa energètica en un marc d'impuls de la transició energètica a la ciutat.

Desplegament de **25 projectes**

- **16** incorporats per entitats i organitzacions socials
- **8** incorporats per Departaments i Districtes
- **1** incorporat per Xarxes d'Acció de l'Acord

- L'any 2020 el fons d'infància 0-16 va ser ampliat amb un **fons d'emergència Covid-19** que es va atorgar als beneficiaris del fons i del projecte B-Mincome i a altres llars amb pobresa sobrevinguda (famílies o individus que havien sol·licitat una ajuda d'emergència el primer semestre de 2020 de més de 150€).

- La convocatòria té previst **repetir-se** per a l'any 2021.

Accions impulsades dirigides a la reducció de la pobresa energètica

- Primer Ajuntament en aprovar una instrucció que desenvolupa la **Llei 24/2015**.
- **Punts d'Assessorament Energètic**: servei des de 2017 amb 11 oficines.
- Promoció de la **garantia dels drets energètics** i la millora de l'eficiència energètica (+80.000 persones ateses des de 2017).
- Foment de l'ocupació i millorar de l'ocupabilitat.
- Servei de **promoció de l'acció comunitària** (472 accions comunitàries).

Accions impulsades dirigides a la reducció discriminació

- Polítiques de lluita contra les discriminacions i els delictes i discursos d'odi i visualització.
- Adopció d'un **protocol de ciutat** davant les agressions i situacions de discriminació **lgtbi-fòbiques**.
- Aposta per les polítiques de prevenció de les vulneracions de drets humans amb el **Centre de Recursos en Drets Humans**.
- Consell Municipal d'Immigració i el seu lema "**Per una Barcelona antirracista**" amb 3 campanyes a les xarxes socials.

7. Disminuir les desigualtats socials territorials. Evitar l'expulsió dels barris per motius d'insuficiència econòmica.

Obstaculitzar les pràctiques especulatives en l'habitatge i l'espai urbà en general. Desenvolupar uns barris més resilients socialment, i aplicar el Pla de Barris en aquells barris on hi hagi índexs més elevats de desigualtat social. Garantir una mobilitat equitativa i sostenible.

Desplegament de 20 projectes

- 3 incorporats per entitats i organitzacions socials
- 17 incorporats per Departaments i Districtes

Principal Impacte del Confinament

- Extensió generalitzada de la **pobresa**.
- Increment ampliat intensiu i permanent de les **desigualtats socials**.
- La importància **dels recursos d'acció social i salut** per prevenir i gestionar les crisis
- **Aïllament i soledat** de les persones.
- Augment generalitzat de les **TICS i escletxa digital**.
- Difusió de la **cultura de l'altre** com a perill.
- Importància de l'acció de la iniciativa i **compromís social** de la ciutadania.
- La ciutat real és la **ciutat metropolitana**

Balanç Activitat Serveis Socials durant la Pandèmia Covid-19

Aquest punt està dedicat al retiment de comptes. El document presentat és un informe que inclou el que ha passat al 2020 des que ha començat l'estat d'alarma. És una fusió de diversos documents que ha fet l'Institut Municipal de Serveis Socials. Els punts inclosos són els següents:

1. Fase 1: Inici de l'estat d'alarma
2. Fase 2: Primer mes i mig d'actuacions (març-abril)
3. Fase 3: Desescalada
4. Fase 4: Nova normalitat i Balanç dels 4 mesos (març-juny)
5. Fase 5: Balanç dels 8 mesos i noves accions (març-octubre)

El document complet, així com la resta de documentació referent al retorn del dictamen es pot trobar en aquest [enllaç](#).

La seguretat alimentària a Barcelona des d'un enfocament global i no reduccionista de les necessitats

Marta Llobet, Professora de l'escola de Treball Social de la Universitat de Barcelona i investigadora Universitat de Barcelona

Eugènia Piola, Professora i Investigadora Universitat de Barcelona

La investigació es basa en la crisi del 2008 i en les conseqüències que hi havia el 2015 i que afecten en bona part a l'alimentació. Aquest impacte s'ha incrementat arran de la pandèmia per la Covid del 2020. Els seus objectius són conèixer la situació i la problemàtica de la inseguretat alimentària a Barcelona, veure quines són les estratègies que desenvolupen les persones per a fer front a aquesta problemàtica, i analitzar el tipus de respostes tant des del sector privat, com del públic, com del tercer sector.

Van observar que amb les crisis es van veure afectades totes les dimensions del benestar. I entre elles, l'alimentació està al centre. Totes les seves fases es veuen afectades: com s'obtenen els aliments, com s'elaboren i com es consumeixen. Les persones inicialment busquen solucions a la situació a través de la família. Les pensions de la gent gran actuen com a mecanisme de suport per comprar els aliments també per als joves. A més de l'àmbit privat, hi ha estratègies veïnals i comunitàries (veïns i veïnes que cuinen una mica més i els donen el menjar, també que els fan la compra...). També es fan intercanvis. Si la situació s'allarga en el temps, la demanda es fa a fora de la família, a través dels serveis socials o d'alguna entitat del tercer sector o a la parròquia. Llavors es passa a un procés d'institucionalització que provoca situacions de vergonya, humiliació i estigmatització per haver de recórrer a aquesta via.

Els problemes derivats de l'habitatge i dels subministraments energètics també repercuteixen en l'alimentació. El problema se centra en la persona, en la família, i es corre un risc d'aïllament.

La inseguretat alimentària també es relaciona amb l'ansietat alimentària, menjar de forma compulsiva per no tenir cobert aquest dret. En aquest procés d'institucionalització, intervenen els components moralitzants que porten a pensar que estar en situació de pobresa alimentària està estretament lligat als mals hàbits alimentaris. Es fan associacions

molt estretes amb la gent que ha de recórrer a la demanda d'ajuda pública o a les organitzacions (parròquies): són persones que no saben alimentar-se bé, que no tenen bons hàbits alimentaris, etc. Per tant, relaciona aquest element d'ignorància nutricional amb el tema de no saber portar bé el pressupost o no saber cuinar de forma adequada.

Es debilita la identitat de les persones i això provoca que s'hagin d'adaptar al que hi ha, a aquests circuits, a les exigències que es marquen. Els resultats també mostren que hi ha una estandardització de la resposta rebuda segons l'edat de les persones afectades pel que fa al tipus d'ajuda que s'ofereix. No són les persones les que escullen l'ajuda que volen, és el professional el que tria la millor opció.

Les respostes de tipus tradicional que es donen són en gran part representades pels bancs d'aliments i els menjadors socials. Es plantegen de forma urgent i temporal, tot i que s'acostumen a allargar en el temps. Afavoreixen l'accés als aliments.

Així i tot, existeixen algunes limitacions que s'han de tenir en compte. Els tipus de productes i el seu nombre no són els mateixos si estàs en un barri o en un altre dels que s'han analitzat. Hi ha punts de distribució en els quals les persones trien els productes, aquí entra en escena el paper dels voluntaris, alguns els deixen escollir lliurement i altres no, pel fet de tractar d'aconsellar-los de la millor manera possible.

En aquest procés se satisfà la dimensió biològica, però no estan presents totes les altres com les relacionals o socials. Llavors, l'autora de l'estudi, planteja una sèrie de qüestions a debatre:

Dóna seguretat alimentària l'accés a aquests recursos per part de les persones en situació d'inseguretat alimentària? Garanteixen el dret a l'alimentació? Quin impacte comunitari té al territori el fet que cada vegada un nombre més gran de famílies recorrin a aquest tipus de suport?

Segons estudis internacionals, hi ha territoris en els quals no circula la petita economia, els comerços van plegant i l'oferta alimentària va minvant al mateix temps que s'incrementa el seu preu a causa de la baixa oferta.

La targeta moneder és un recurs molt ben valorat per les persones, perquè els permet seleccionar els aliments tot i que no poden anar a qualsevol comerç, només a aquells amb

els quals hi ha un cert conveni amb l'entitat o l'administració. Aquesta ajuda està lligada a un mecanisme de control de tot el que es compra. Permet activar la dimensió social, ja que persones de diferents cultures poden triar els aliments en funció de la seva cultura nutricional.

Quant a les respostes alternatives, es refereix a horts urbans i a cuines comunitàries. Aquestes respostes qüestionen tot el circuit alimentari, com es produeixen els aliments, com es distribueixen i com arriben al consum. Conceben l'alimentació com un dret fonamental i ben lligat a l'agricultura de proximitat per facilitar l'accés a productes de qualitat amb un preu assumible. Es tenen en compte la dignitat i el respecte en l'autonomia de les persones. Les pràctiques tradicionals i algunes de les noves tenen un abordatge reduccionista de les necessitats i no global des del punt de vista de les persones.

Proposa els següents elements de debat i propostes:

- Les persones migrades en situació irregular, poden tenir restringit l'accés a l'hora d'accedir a determinades respostes.
- Les respostes alternatives s'han d'anar plantejant i sostenint en el temps, dotar-les d'una certa estructura.
- Cal revisar si totes les respostes existents estan plantejades des de la premissa que l'alimentació és un dret que a més s'ha de garantir.
- El pressupost en el camp alimentari s'ha augmentat en els últims anys per part de l'Ajuntament de Barcelona. A Càritas, Creu Roja i altres entitats s'han incrementat també les partides i el tipus de respostes que es donen, però s'ha de millorar aquestes respostes en tots els territoris, hi ha fortes desigualtats entre uns i altres.
- Posar la mirada a les petites iniciatives dels diferents barris i sostenir-les en el temps. Com es poden connectar aquestes iniciatives entre elles en un mateix territori. Ja hi ha experiències d'aquest tipus a altres països.
- La importància de pagar els aliments perquè connecta amb un principi de dignitat. Això ja es fa a França amb els supermercats solidaris que estan oberts a tothom.

Projecte Alimenta

Sònia Fuertes, Comissionada d'Acció Social, Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI, Ajuntament de Barcelona

Josep Antoni Arroyo, Director operativa Programa Alimenta, Ajuntament de Barcelona

La Sònia Fuertes explica la rellevància de situar el projecte Alimenta en el context de la sostenibilitat i la capitalitat de Barcelona, igual que també ho és el fet d'haver aprofitat tota la feina que ja s'ha realitzat amb anterioritat i que actualment s'està fent a la ciutat de Barcelona. El model des del qual volen tractar tota la qüestió de l'alimentació, és el del Projecte Tractor Barcelona Garantia Social, un espai impulsat per l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva. S'hi inclouen tots els elements que s'han de tenir en compte quan es parla d'alimentació i quan es fan actuacions i propostes en aquesta direcció. Es ve observant que la demanda d'accés a l'alimentació és fa, en moltes ocasions, amb la finalitat de cobrir d'altres necessitats que van més enllà de l'aprovisionament alimentari

El Josep Antoni Arroyo mostra el que ha estat la dimensió de l'alimentació social a Barcelona durant l'any anterior, en el marc de la crisi sanitària i de la pandèmia. El gràfic mostra l'evolució de les ajudes econòmiques per despeses d'alimentació en els darrers tres exercicis. També es pot veure l'evolució dels àpats servits en tres escenaris, els distribuïts en els menjadors socials (amb un increment del 16% respecte al 2019), en entitats socials i altres organismes durant els mesos del març al novembre de 2020 per fer front a la Covid (amb unes xifres de 430.500 àpats) i els servits en el camp dels programes d'Àpats en companyia i a domicili.

En aquest marc neix el projecte Alimenta, amb la missió de posar en el centre d'actuació el dret a l'alimentació social, d'una forma inclusiva i digna i posant el focus en el fet d'aprofitar les potencialitats i en resoldre les mancances que la pandèmia ha evidenciat. Tot això fet des dels diferents òrgans participatius que el projecte té definits, des de les mateixes entitats socials, des dels centres de serveis socials i els professionals que identifiquen aquesta necessitat de posar el dret a l'alimentació en el centre de la seva actuació.

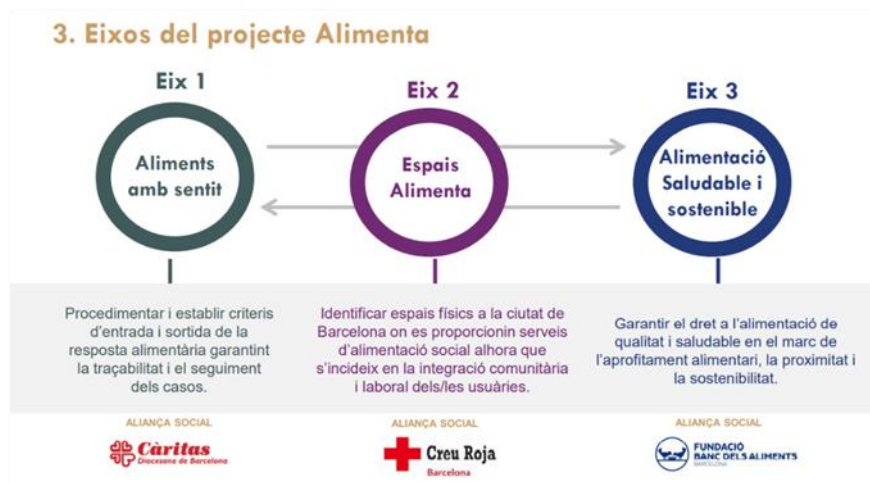
Hi ha uns objectius que giren al voltant de tot el que té a veure amb la integració de la persona en la comunitat, des del vessant laboral i des de la competència territorial. És important tota la línia que té a veure amb la qualitat alimentària sota els criteris de salubritat, sostenibilitat, proximitat i respecte pel medi ambient i l'aprofitament alimentari. Tot fet d'una manera que s'impulsi amb un treball en xarxa participativa, amb tots els agents socials de la ciutat que hi puguin tenir cabuda.

Es vol construir l'Alimenta sota el paraigua de la desestigmatització de la pobresa, creant actuacions i espais que siguin cohesionadors i que puguin donar cabuda a situacions econòmiques diverses, no només pensat en accions destinades a població vulnerable. La

manera de treballar la integració d'aquestes persones en la comunitat és fent-les participants en accions on tinguin cabuda, no només la gent necessitada, sinó tota la gent de la comunitat.

Parla de sis aspectes que consideren claus, com és el tema de què sigui una creació mancomunada; la reordenació de serveis; el projecte neix sense una dotació econòmica definida en el seu primer any d'actuació i estan creant el disseny d'un cofinançament solidari que permeti desenvolupar les accions que finalment acabin vinculant-se a aquesta actuació; la gestió dels excedents i l'alimentació saludable; uns espais de governança pública social; anar cap a una targeta moneder de ciutat única on tinguin cabuda total les que ja s'estan utilitzant.

En la següent imatge es mostren els eixos del projecte Alimenta:

S'està treballant amb Mercabarna pel centre d'aprofitament alimentari, en ampliar la quantitat d'entitats vinculades amb el banc d'aliments i en poder identificar entitats que puguin incidir en el tema de la transformació dels aliments vinculats amb els excedents alimentaris. Hi ha una línia de treball oberta amb els mercats municipals, a fi que les persones usuàries de la targeta solidària de ciutat puguin fer-ne ús beneficiant-se de certs descomptes, entre altres.

També hi ha uns espais participatius perquè les entitats de primer nivell puguin retroalimentar-se, grups de treball per a fer aportacions, i un espai de seguiment amb les mateixes entitats i serveis i empreses adherides força ampli.

Capitalitat de l'Alimentació Sostenible

Àlvaro Porro, Comissionat d'Economia Social, Desenvolupament Local i Política Alimentària, Ajuntament de Barcelona

L'Àlvaro Porro inicia la seva intervenció explicant que s'acollirà la cimera de ciutats del Pacte de Milà, un pacte que es va signar el 2015 i que situa a les ciutats del món en la lògica de les polítiques alimentàries urbanes. Tindrà lloc del 19 al 21 d'octubre i es posarà el tema de l'alimentació sostenible al centre de la conversa, per a poder arribar a engegar tota una sèrie de projectes que donin una visió a mig-llarg termini.

Es desplegaran tot un conjunt de polítiques i projectes d'àmbit municipal, es recolzaran projectes que es puguin dur a terme a entitats de la ciutat per a activar tota una sèrie de mesures que ajudin a transformar el model alimentari de Barcelona. S'organitzaran una sèrie d'esdeveniments de tipus més cultural, divulgatiu, educatiu que ajudin a generar aquest debat social al voltant d'aquesta temàtica. Es proposen ser capaços en els pròxims mesos de crear una estratègia alimentària que marqui un full de ruta compartit, amb una sèrie d'objectius que permetin generar una mirada a llarg termini, cap al 2030, entre l'Ajuntament i altres operadors de la ciutat a escala social, ambiental i econòmica.

-

Impulsar dietes més saludables i sostenibles, així com facilitar-hi l'accés per tothom.

Generar més oportunitats econòmiques per als sectors de proximitat, com són els comerços dels barris, els mercats municipals o els productors/ores i pagesos/eses locals, impulsant la producció agrària ecològica i local.

Combatre l'emergència climàtica a la metròpolis de Barcelona i facilitar, a la vegada, una transició agroecològica a la ciutat amb la promoció de l'agricultura urbana i la protecció de la periurbana.

Generar resiliència davant els riscos globals i les desigualtats socials.

La visió que es vol donar es basa en com poder promoure dietes saludables, aprofitar l'oportunitat econòmica transformant el model alimentari cap a la sostenibilitat, combatre la crisi climàtica i generar un sistema alimentari que sigui resilient davant els riscos globals i les desigualtats. És un projecte que vol tenir una dimensió metropolitana, som de les poques ciutats que tenim un parc agrari d'aquesta qualitat i s'ha de fer valdre, com moltes altres coses.

Hi ha sis eixos estratègics que reflecteixen totes aquestes idees, el programa Alimenta formaria part d'un d'aquests eixos, el que fa referència a la promoció de dietes saludables i sostenibles accessibles per a tota la ciutadania. A cada eix hi ha diferents projectes, complementaris entre ells. S'està treballant per una instrucció alimentària de contractació i compra pública que pugui tenir una mirada integrada de l'alimentació, en l'àmbit escolar amb diferents projectes tant a escala educativa com de menjadors i projectes amb la restauració.

Es vol que sigui un projecte de ciutat on tothom pugui participar. Entre les activitats que es realitzaran durant la capitalitat, a més de la cimera, hi ha la setmana de l'alimentació sostenible (adreçada a la ciutadania), amb activitats al centre de Barcelona de tipus artístic, lúdic, musical, divulgatiu i educatiu.

Comenta que justament el present dia 5 s'ha tancat el període de presentació de projectes dins del marc de la convocatòria Impulsem el que fas, on s'ha fet una modalitat específica d'alimentació sostenible per recolzar econòmicament projectes duts a terme per entitats de tota mena.

3. Reflexions i recomanacions

🍄 **L'alimentació de qualitat és un dret fonamental** de tota persona de la ciutat de Barcelona. És important parlar de l'alimentació sostenible i de qualitat.

🍄 **Cal revertir la situació actual de pobresa**, causa de moltes de les desigualtats, amb modificacions legislatives, i accions econòmiques o de formació (creació llocs de treball, economia social, cooperació publicoprivada...).

🍄 En els moments en els quals disminueix la pressió social d'emergència alimentària, **treballar per evitar que es donin aquests pics d'emergència que es van repetint**.

🍄 **Evitar** el mantenir i potenciar **lògiques assistencials en les polítiques d'emergència alimentària. Les propostes en aquest àmbit han de ser efectives, democràtiques i igualitàries**. És important assolir la **sostenibilitat** de les iniciatives i la seva **interconnexió**.

🍄 **Desestigmatitzar la pobresa**, fent **que els receptors d'aliments no siguin passius, sinó que participin activament en espais de participació, en l'organització**. Tenir en compte el coneixement i el punt de vista que poden aportar els col·lectius que es troben en situació de vulnerabilitat, buscant mesures que conservin la seva capacitat de decisió fugint del paternalisme.

🍄 És fa necessari un **treball més transversal entre entitats i Ajuntament**, i entre les diferents àrees i grups de treball de l'Ajuntament per lluitar contra aquesta situació. Alinear a tots els actors que juguen un paper en l'alimentació per fer-los partícips de les taules comunitàries i decidir conjuntament l'estratègia a implantar al territori.

🍄 **Potenciar el rol de l'ajuntament** en els menjadors municipals, escoles municipals, fires, festivals, màquines expenedores i residències d'avis. Entre altres accions, **incorporant, en la contractació pública, clàusules que fomentin l'alimentació saludable i de qualitat** que s'ofereix en el servei contractat.

- Impulsar **polítiques que promoguin la diversitat d'oferta alimentària** en restauració i comerços minimitzant la desigualtat existent entre barris.
- Generar circuits per **evitar el malbaratament alimentari**, mantenint uns criteris de qualitat.
- **Prendre en consideració mesures alternatives:** supermercats socials cooperatius, horts urbans, cuines col·lectives, renda social ciutadana.
- **Potenciar el paper dels horts urbans** en la formació, divulgació i sensibilització.
- Tot i que per parlar de proximitat es pugui anar més enllà (Catalunya), **cal protegir els espais territorials de l'àrea metropolitana**, on es produeixen els aliments, per parlar d'una alimentació km0, i incentivar aquests espais en col·laboració amb els altres municipis.
- **Revisar els tipus impositius de l'alimentació:**
 - Incrementar els impostos de l'alimentació menys saludable/sostenible.
 - Valorar l'exempció d'impostos a aquelles entitats, serveis... que fomentin activament una alimentació saludable entre les persones usuàries.
 - Rebaixar l'IVA dels aliments saludables.
- **Revisar els preus** que estan oferint els Mercats municipals, que són de proximitat però a un preu diferenciat. **Risc de fomentar una alimentació un cert elitista** i ampliar les desigualtats si no tenim en compte la variable preu dels aliments saludables i de proximitat.
- Plantejar **l'aigua com aliment** i la seva importància en una alimentació saludable.
- **En el projecte de la Capitalitat Mundial per l'Alimentació Sostenible, cal tenir en compte també els aspectes de l'emergència alimentària actual.** No es pot parlar d'alimentació sostenible, saludable, km0... obviat la situació d'emergència alimentària.
- Impulsar i desenvolupar des de l'Ajuntament de Barcelona **polítiques públiques que conjuguin la protecció de la natura, la preservació de la biodiversitat i la defensa dels animals**, juntament amb els valors propis de l'emergència alimentària.*

* L'emergència alimentària es veurà agreujada per l'emergència climàtica. D'altra banda, es constata que la pobresa pot comportar hàbits alimentaris poc saludables pel preu diferenciat dels aliments saludables, que afecta especialment a la infància i a l'adolescència. Això no obstant, tots els indicadors van en la mateixa direcció. Una de les principals conclusions exposades a les jornades celebrades per l'Ajuntament sota el títol "Emergència Climàtica. La ciència respon" és que el canvi de dieta és una condició imprescindible per afrontar la crisi climàtica, però també per evitar futures pandèmies. Per tant, totes les mesures que es dugin a terme han d'anar acompanyades de la pedagogia necessària per facilitar i impulsar una dieta de salut planetària, educant en la necessitat d'anar modificant la dieta per tal que les persones vagin incorporant, en la mesura de les seves possibilitats, cada cop més aliments frescos, ecològics, de proximitat i que generin menys residus, així com unes dietes amb més productes d'origen vegetal que generen menys emissions i que a la vegada són més saludables. En aquest context, també cal tenir posar de manifest l'inici d'una transició proteica, que és la transició de la indústria càrnia d'origen animal a la carn d'origen vegetal, més sostenible i més ètica.

4. Annex. Composició del Grup de Treball

Membres del grup de treball

<i>Nom i Cognom</i>	<i>Entitat</i>
Alejandro Goñi	PIMEC
Álvaro Clapés-Saganyoles	PIMEC
Aitor Urkiola	Consell Municipal de Cooperació Internac. per al Desenvolupament
Albert Recio	Federació d'Associacions De Veïns i Veïnes De Barcelona
Amadou Bocar Sam Daff	Coordinadora d'Associacions Senegaleses de Catalunya(CAAC)
Àngels Guiteras	ABD
Anna Mulà Arribas	Consell Municipal de Convivència, Defensa i Protecció dels Animals
Elisa Gutierrez Rubio	ABD
Enric Canet	Casal dels infants
Enrique Delgado	Taula d'Entitats de Sarrià
Javier Garcia	Federació d'Entitats Llatinoamericanes (FEDELATINA)
Joan Martinez Leon	Consell Assessor de la Gent Gran (CAGG)
Joan Vidal	Associació Músic Cultural Más Guinardó
Juanjo Casado	UGT- Unió General de Treballadors
Luïsa Erill i Albajès	Secretariat d'Entitats de Sants, Hostafrancs i La Bordeta.
Maria del Carmen Penella	Registre ciutadà
Maria Rosa Lunas	Federació d'Organitzacions Catalanes de Gent Gran, Dones i famílies (FOO)
Mònica Plana	ABD
Núria Esterri	Secretariat d'Entitats de Sants, Hostafrancs i La Bordeta.
Núria Font Revilla	Federació d'Ateneus de Catalunya
Rodrigo Araneda	ACATHI

Membres del grup de treball que han assistit a les reunions

<i>Nom i Cognom</i>	<i>1a reunió</i>	<i>2ª reunió</i>	<i>3ª reunió</i>	<i>4ª reunió</i>	<i>5ª reunió</i>
Alejandro Goñi		x			x
Álvaro Clapés-Saganyoles	x	x			
Aitor Urkiola					x
Albert Recio	x			x	
Amadou Bocar Sam Daff					
Àngels Guiteras			x		x
Anna Mulà Arribas				x	x
Elisa Gutierrez Rubio	x	x	x	x	x

Enric Canet	x	x	x	x	x
Enrique Delgado		x	x		
Javier Garcia		x	x	x	x
Joan Martinez Leon			x	x	x
Joan Vidal		x		x	x
Juanjo Casado					
Luïsa Erill i Albajès					
Maria del Carmen Penella	x	x	x	x	x
Maria Rosa Lunas				x	x
Mònica Plana				x	x
Núria Esterri					
Núria Font Revilla	x				
Rodrigo Araneda					x

Convidades a la sessió de retorn del Dictamen Desigualtats i Vulnerabilitats de 2019

Felisa Pérez, ABD	x
Milagros Casas, Barcelona pel Canvi	x
Sandra Escapa, UB	x

Ponències

Àlvaro Porro	Comissionat d'Economia Social, Desenvolupament Local i Política Alimentària
Eugènia Piola	Investigadora i professora Universitat de Barcelona
Josep Antoni Arroyo	Director operativa programa Alimenta
Lluís Torrens	Director Innovació Social, Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI
Marta Llobet	Professora de l'escola de Treball Social de la Universitat de Barcelona i investigadora UB
Montserrat Calvo	Centres de Proximitat del Servei d'Acció Comunitària
Sergi Martí	Cap del Departament de Participació Social Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI
Sònia Fuertes	Comissionada d'Acció Social, Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI

Secretaria

Andreu Parera	Secretaria del Consell de Ciutat
Yolanda Jiménez	Suport a la secretaria del Consell de Ciutat
Pilar Blancafort	Suport a la secretaria del Consell de Ciutat

